

*darte per repercussió, i certs dialectes conserven allí formes de terminació més arcaica, com ara *derp* en parlars de l'extrem Sud de Bèlgica (Gaumet). *Darte està per *derte amb el conegut *ar* secundari per *er* (com en LÉZARD LACERTUS, etc.)

A Itàlia el metge Giov. de Vigo, en el seu *Libro o Práctica en Cirugia*, escrit en llatí cap al 1500 (publicat en trad. castellana a Toledo el 1548, p. 140), dóna com a equivalent de *impetigo* (-igen) «*derbia* hablando según hablan en Pavia»; i avui és milanès *dérbeda*, a Piacenza *derbga* i en el Piemont *derbi*; mentre que en reto-romànic es troba *dèrvet* a la Sobreselva, contret com a *dert* a l'Engadina. Més dades i comentaris sobre aquestes formes franceses i alpines en Ascoli, *AGI* VII, 599; Horning, *ZRPb.* xx, 86-7, i *REW*, 2580).

Ja Diez i Thurneysen (*Keltoromanisches*, 97) cridaren l'atenció sobre el caràcter cèltic del mot, que almenys pel que fa a les formes francesa i les alpinorètiques i alpino-italianes, a penes pot oferir dubtes. Sens dubte *DERBITA* es documenta en les glosses llatines però és un celtisme clar, com indicaren Thurneysen, Pedersen (*Litteris* VII, 24, i *Vgl. k. Gr.* I, 495) i Loth (*RCelt.* XLV, 186-7. La forma que hem de postular en gal és *DÉRVĒTA, com explica Pok. (*IEW*, 209.29-32), de la qual *derbita* és una grafia llatinitzant tardana, com revelen les formes britòniques: ky. *tarwed* (pl., en sing. *tarwyden*), però hi ha també allí una variant *darwyden*, que és la primitiva, i a la qual respon el bretó, des de les seves fases antigues, amb la forma *dervoeden*. La base protocèltica hagué de ser, però, simplement *DERU o *DERW, i la terminació -EIT- s'hi afegiria a manera de sufix, car en irlandès antic i mitjà trobem simplement *deir* o *der*.

Ara hé aquest mot té una ampla difusió en moltes branques indoeuropees: *dadrúh* o *dadrúkah* 'lepra' en sànscrit, que semblen sortir d'una forma reduplicada *dar-dru-h* 'mena d'herpes', germ. **te-tru-* (ags. *teter*, a. al. ant. *zittaroh*, al. *zitterich* 'mena d'herpes'), lit. *dedervinė* 'erupció a manera de brians' (Völkel, *Litauisches Handbuch*, p. 5; Mühlénbach-Endzelin, *Letisches Wb.* I, 450), que presenta així mateix una base *DERU-* ampliada per reduplicació, com en índic i germànic, i amb un sufix -IN-; sense sufix ni reduplicació, i amb sentit un poc diferent: txec i pol. *o-dra* 'escarlatina' i 'sarampió' (*IEW*, 209.27-36). Ara bé, que la sufixació en -EIT- no fou general en cèltic, ens ho proven no solament la forma irlandesa, sinó també l'adjectiu *derbiosus* 'herpètic', que trobem en forma llatinitzada en el metge Theodosius Priscus del S. IV. Aquest adjectiu deriva evidentment d'un substantiu *DERBIA, que és el que ha originat la forma provençal alpina *dèrbio* i rodanesa *dèrbi*, gascó i llengd. *enderbi* (i amb *b-* la forma *bèrbia*, etc., delfinesa i provençal).

Tanmateix no degué ser aquesta l'única terminació existent en els dialectes gals o indoeuropeus del que seria el Midi francès. Car la forma *derbese* de Beziers presenta una terminació sibilant que no s'explicaria per les terminacions -ETA ni -IA, i també les formes occitanes en *b-* suposen bases terminades com la final

de *derbese*: en particular el roerg. *emberbesit* i el català *bèrbol* suposen una base en -CE, car és clar que un *BÉRBECE passava en català normalment a *bèrbeu d'on *bèrbol*, tal com *nèdeu* es torna *nèdol*, *rèbeu* > *rèbol*. Però no es pot pendre en consideració la idea de Ronjat que aquestes formes en -CE siguin degudes a una contaminació de *PULICE* 'puça', car fins si algú hagués cregut que aquesta malaltia cutània era causada per l'àcar de la sarna, ni l'àcar és una puça ni els bèrbols són sarna.

Rebutjant, doncs, aquest subterfugi, m'atenc a la conclusió de Jud, que estudià el problema de les variants occitanes en *ARom.* VI, 1922, 207-8: que aquestes variants suposen una base pre-romana de terminació diferent, en -CE. En efecte si les llengües cèltiques tenen la triple derivació *DERU*, *DÉRW-IA* i *DÉRW-EIT-A*, no hem de tenir escrúpol a admetre que els parlars pre-romans dels dos vessants pirinencs tingueren un quart tipus derivatiu *DÉRW-EKE o *DÉRW-EKIS, amb la mateixa ampliació consonàntica que el scr. *dadrúkah* i l'a-al. ant. *zittaroh*. En definitiva es tracta de l'arrel panindoeuropea *DER-* 'llevar la pell', que tenim en els grecs *δέρω* i *δέρμα* i en el germ. *TER-* (> angl. *tear*, al. *zerren*).

Restaria ja només explicar la *b-* del català i de les formes occitanes en *b-* del Delfinat, Provença i Roergue. En el *DCEC* III, 48a57ss. vaig incloure breument aquestes formes en *b-* entre una sèrie de celtismes romànics on una *D-* etimològica inicial, i altres inicials consonàntiques, semblen haver-se alterat per lenició, cosa que podia rebre un cert suport per part del genovès *zèrbia* 'bèrbols'. Es tracta però de fets poc o molt dubtosos, almenys en la majoria dels casos; i sobretot, de resultats diferents, car en quasi tots els altres es tracta d'una *D-* o una *S-* que desapareixen; sens dubte no descarto la possibilitat que en el nostre cas la *d-*, pronunciada amb lenició, s'hagués assimilat en *ð-* en lloc de passar a *z-* o desaparèixer, però tot això fa que aquesta explicació resulti problemàtica. Hi veig dues alternatives.

Una és que hi ha bastants mots on se succeeixen en la llengua mare una *P-* inicial i una -*KY-* interna, en els quals una de les dues s'assimila a l'altra; de manera que *PENKWE* s'altera en *PEMPE en germànic, i en *QUINQUE* en llatí; i *PERR^WUS* 'alzina' es torna llatí *querqus*; i formes semblants en cèltic i en indoeuropeu hispànic: ky. *perth* i el poble dels *Querquerni* en la Tarraconense (*IEW*, 823). Seria, doncs, ben sostenible suposar que certs dialectes indoeuropeus pirinencs, paral·lelament a això, canviaren *DERU-*, per assimilació, en *DYERU-* > *BERW-*. Podria tractar-se d'un fenomen cèltic dialectal, o potser més aviat sorotàptic; car ja hem vist que la nostra arrel per anomenar l'herpes o bèrbols és comuna al cèltic, amb el balto-eslau, el germànic i el sànscrit. I justament el nom de la tribu dels *Quarqueni*, quasi igual a la dels nostres *Querquerni* citats, es retroba com a nom d'una tribu venètica: ja recordem el que venètic és tan pròxim al sorotàptic que Pokorny l'hi identificava del tot. Tenim, doncs, ací una explicació possible, i que implicaria la